

2. Богуцький П.П. Правовий режим воєнної (військової) безпеки: комплексні ознаки міжгалузевого інституту права // Юридичний вісник. 2017. №4. С. 100-107.

3. Пилипчук В.Г. Досвід реформування і розвитку сектору безпеки України (кінець XX – початок XXI століття) / Стратегічні пріоритети. К.: НІСД. 2016. №3(28). С. 115-121.

4. Пилипчук В.Г. Пріоритети розвитку правової науки в галузі національної безпеки / Стратегічна панорама. К.: НІСД. 2009. № 2. С.36-40; // Вісник НАН України. 2010. № 5. С. 30-35.

Полупан Богдан Романович
Одоєвцев Андрій Вікторович

здобувачі вищої освіти другого
(магістерського) рівня
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Стояцька Ганна Михайлівна,

кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри гуманітарних дисциплін та
психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ПРОЦЕДУРОЮ «IN ABSENTIA»: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Актуальність даного виду досудового розслідування для сучасного вітчизняного права зумовлена тим, що кримінальне провадження за відсутності обвинуваченого, як ще прийнято називати за процедурою «in absentia» є досить новим та майже не дослідженим інститутом кримінально процесуального законодавства.

Варто зазначити, що запровадження такого інституту кримінального провадження, а саме – кримінальне провадження за відсутності обвинуваченого – є вкрай позитивним, а також необхідним кроком на шляху реформування українського законодавства та наближення до стандартів європейських країн. Також, Україна, наразі, є унікальним плацдармом для розширення досвідної бази за цією процедурою, та саме у даний час розгляд та дослідження цієї вкрай цікавої тематики стає певним полем для вдосконалення як національного законодавства, так і збагачення міжнародного досвіду правозастосування.

Питання та деякі прогалини кримінального провадження висвітлювалися у працях таких видатних науковців, як Ю. Азаров, Д. Арабули, Р. Аширов, І. Басиста, І. Гловюк, В. Гринюк, М. Климчук, М. Мазур, В. Маляренко, Г. Матвієвська, О. Нагорнюк-Данилюк, І. Сливич, О. Татаров, В. Трофименко, В. Трубніков, С. Шаренко, О. Шило та інші.

О. Нагорнюк-Данилюк впевнений, що необхідність дослідження такого явища, як інститут кримінального провадження за відсутності підозрюваного чи обвинуваченого (*trial in absentia*), з урахуванням світових тенденцій до застосування його механізмів у кримінальному процесі, є очевидною [3, с. 113].

Необхідно зазначити, що кримінальне провадження за процедурою «*in absentia*» можна розглядати як спосіб обвинуваченого на захист свого права, опосередковано, дистанційно через свого захисника спробувати довести свою невинуватість.

Так, М. Мазур – суддя Верховного Суду України зазначає, що розгляд за відсутності обвинуваченого за чинним Кримінально процесуальним кодексом власне може бути у таких випадках [2, с. 4].:

- 1) видалення обвинуваченого тимчасово або на весь час судового розгляду (ч. 1 ст. 330 КПК);
- 2) спрощене провадження щодо кримінальних проступків (ст. 381-382 КПК);
- 3) спеціальне досудове розслідування та спеціальний судовий розгляд «*in absentia*» (ст.ст. 297-1 – 297-5, ч. 3 ст. 323 КПК).

Аналіз чинного кримінально процесуального законодавства дає певні причини говорити про те, що даний інститут має низку теоретичних прогалин. І, відповідно до цього, важливим моментом є вирішення цих прогалин, адже в майбутньому, вирішення таких питань можуть стати як судовим прецедентом, так і гарним базовим джерелом для світової практики.

Наприклад, О. Калінніков, зазначає що до основних колізій у законодавчому врегулюванні інституту «*in absentia*» належать такі [1, с. 63].:

- 1) невизначеність терміна «спеціальне досудове розслідування (*in absentia*)»;
- 2) неузгодженість спеціального досудового розслідування (*in absentia*) з гарантіями, визначеними Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і практикою Європейського суду з прав людини;
- 3) відсутність чітких правових підстав для здійснення спеціального досудового розслідування;
- 4) невизначеність терміна «міжнародний розшук»;
- 5) невизначеність терміна «наявність достатніх доказів для підозри»;
- 6) використання різних термінів «переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності» та «ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора» як підстави для здійснення спеціального досудового розслідування;
- 7) відсутність у підозрюваного та його захисника права на оскарження ухвали слідчого судді про здійснення спеціального досудового розслідування;

8) не регламентованість порядку здійснення досудового розслідування після постановлення слідчим суддею ухвали про спеціальне досудове розслідування.

Взагалі, так звані, заочні суди можуть забезпечити не більше ніж часткову форму справедливості щодо жертв. Зокрема, їх інтереси щодо правди та підзвітності є принципово скомпрометованими, якщо обвинувачений відсутній [4, с. 430]. В свою чергу, повна підзвітність не може бути досягнута, коли обвинувачений відсутній. Більшість постраждалих осіб бачать це так – якщо немає обвинуваченого, то й немає покарання. Відсутній обвинувачений не може бути покараний, чим перешкоджає принципу справедливості, чого й прагнуть досягти, так звані, жертви. Тому, варто наголосити на тому, що незважаючи на те чи присутній обвинувачений чи ні – це не впливає на те чи отримує він певні репарації та санкції чи ні.

Підсумовуючи вищезазначене, треба відмітити, що кримінальне провадження «in absentia», або заочне провадження – це спеціальна процесуальна процедура, за відсутності обвинуваченого. Це є самостійний інститут з певним особливим порядком застосування.

Ми вже з'ясували, що питання про здійснення заочного кримінального провадження є дещо дискусійним. Як показує міжнародна практика, то даний інститут є корисним, якщо його розглядати з точки зору спрощеної системи та процедури. Проте, запроваджений в Україні цей інститут має низку колізій, наприклад, щодо забезпечення прав та основоположних свобод, які повинні захищатись.

Проте, не менш важливим буде сказати, що переймання практики із міжнародного права у національне свідчить про позитивну тенденцію змін у розвитку цього інституту в межах кримінального провадження.

Бібліографічні посилання

1. Калінніков О. В. Спеціальне досудове розслідування (in absentia): теоретичні та практичні проблеми законодавства. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 62-78.
2. Мазур М. Кримінальне провадження щодо злочинів, пов'язаних із окупацією Криму та конфліктом на Донбасі, за процедурою in absentia: сучасний стан і перспективи вдосконалення. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/22_05_2020_M_Mazyr_1.pdf.
3. Нагорнюк-Данилюк О. О. Поняття, сутність і значення інституту спеціального провадження в кримінальному процесі України. *Право і Безпека*. 2015. № 2. С. 113-120.
4. Caleb H Wheeler. Justice in the Absence of the Accused. *Journal of International Criminal Justice*. 2019, Volume 17, Issue 2. Pages 413–430.